

**НИКОЛА ХРИСТОВ ПОПОВ
КРАТКИ ЖИВОТОПИСНИ
БЕЛЕЖКИ**

chitanka.info

„Опознай себе си“

Ето една умна препоръка, отправяна често от мъдри писатели.

А да опознаеш себе си, не значи да опознаеш само своята физическа и духовна природа, но и своя произход. За да дам тая възможност на внуците си, написах тия кратки животописни бележки. Като приложение към тях начертах и родословното дърво^[1], което показва нагледно възходящите, низходящите и съребрените роднински връзки.

Както ще се види по-нататък, нашият произход не е от богатски или прославен с някои особени дарования деди, но и не е такъв, че внуците ни да се срамеят от него. Колкото се отнася пък до това, че далечни деди са били селяни, това също не е нещо срамно или особено за българина: всеки българин има близкия си или далечен произход в село.

На пръв поглед може да се помисли, че тия бележки са безполезни и излишни, но аз мисля, че някога може да потрябват, дори за някой от низходящите ми, който би се прославил с някое свое дарование или някое важно народополезно дело.

Отдавна бях написал подобни бележки, но ги унищожих, като помислих, че са излишни. Но сега мисля противното и затова наново ги пиша и моля низходящите си да ги запазят.

---

[1] Както сме отбелязали в предговора, приложили сме преработено родословно дърво. ↑

I. РОДЪТ МИ В КРУШЕВО

Аз — Никола, брат ми Сотир и сестра ми Мария сме родени в историческото, прославно в Илинденското от 1903 г. македонско въстание — Крушево, което е кацнало на планината, на значителна височина^[1]. Понеже сме изселени оттам още като деца, почти нищо не помня от родното си място. През 1918 г. (през първата европейска война) ходих да го видя и да се видя с роднини. Крушево е балканско селище, хубав курорт, но е неблагоустроено и нищо забележително в него няма.

Баща ми — поп Христо Стефанов, е роден в с. Сопотница, близо до Крушево, също планинско, малко село. Неговият баща, мой дядо, поп Стефан Милев, бил родом от съседното село Велмевци, също и неговата съпруга — попадията. Той се преселил в Сопотница като свещеник на енорията на това село, в която влизало и родното му село. Учил се в съседни манастири, в които имало славянско училище, ръководено от игумените и калугерите. Бил строг като баща, но делололюбив и ученолюбив, поради което изучил в същите манастири и двамата си по-големи синове — баща ми Христо и брат му Иван, за свещеници. Из ония времена поповете и даскалите са били най-учените хора, те са били българската „интелигенция“. Учили се на славянски, който наричали „бугарски“ език, и не са познавали гръцкия език. Службата в църквата се извършвала само на тоя език, по славянски книги — стари и по-нови, донасяни от Русия. Дядо ни и баба ни са по произход чисти българи и освен българския език — македонски диалект, не са знаели друг.

Освен тия двама синове, дядо ни е имал още един — Атанас, най-малкият, който останал полуграмотен и земеделец. Имал и две дъщери — Мара, най-голямото чедо, и Петра, най-малкото чедо, майка на братовчедката ни Мара Д. Кондова^[2].

Когато баща ми поп Христо се ръкоположил за свещеник (след като учителствал няколко години), станал свещеник в Крушево. Българската екзархия била вече основана и българите в това село^[3]

поискали да се отделят от гърците. Като отишъл баща ни там, една нощ българите превзели едната от двете църкви и за пръв път след векове в нея започнало да се служи на български (славянски) за голяма радост на българите, които напълнили църквата. Това било по коледните празници. Чичо ми Иван станал свещеник в Сопотница, заместил стария си вече баща. Леля ми Петра, майката на Мара Кондова, отишла с баща ми да живее при него в Крушево, за да се спаси от преследването на един бейски син, който искал да я грабне и потурчи за своя съпруга. Тя била хубава мома.

Животът на баща ми в Крушево бил много неспокоен. Гърците и власите, които се гърчеели, непрекъснато го преследвали, но той не се побоял да стои и да изпълнява службата си. Наскоро дошъл още един свещеник, тъй като българите били по-голямата част от жителите на селото и се приобщили към българската енория, наречена на баща ми „папа Христо махлеси“.

Майка ни, Илина, била от с. Кривогащани^[4].

Оженила се и леля ни Петра в Крушево за терзията Тома Димов.

До 1881 г. животът протекъл доста добре, но през тая година избухнало новото македонско въстание, в което били замесени баща ми и чичо ми Атанас, като ятаци и участници в известната чета „Прилепските комити“^[5], прославена от народа след избиването ѝ със съответна песен.

На Велики четвъртък същата година, една войскова част през нощта, когато баща ми четял светото евангелие, обградила църквата и поискали той да излезе, което той веднага направил и бил откаран в Битоля. Младежи и по-буйни глави искали да го изведат от задния вход на църквата и да го укроят, но баща ми, за да не се напакости на българите, предпочел да се предаде.

В Битолския затвор стоял баща ми с множество други българи цели 3 години, след като делото, възбудено против него, било свършено и той бил осъден на 101 години заточение. На смърт не бил осъден като свещеник, по голямото застъпничество на руския консул. Множество българи били избити и избесени.

И така, през 1884 г. баща ми бил изпратен да излежава наказанието си на остров Митилин^[6], Мала Азия. По пътя на два пъти се опитал да избяга, но не сполучил и след дълго пътуване пристигнал на острова и бил заточен в Калето.

Калето било с трите си страни до морето, а с четвъртата — до суша. Условиата на живот са били тежки и само идеята за бягство поддържала духа и здравето на баща ми. След една година^[7] той, подпомогнат от един проходящ затворник — грък от Митилин, можал да ангажира една гемия, която всяка вечер го очаквала до брега на морето. Гемиджията му давал знак за пристигането си с махане на едно фенерче. Баща ми виждал сигнала от големия прозорец на килията си, служил някога за връзване на топове. Една тъмна нощ се спуснал от прозореца по въже, когато караулът се бил отдалечил към далечния край на зданието и бързо успял да се качи на гемията. Тъмната нощ дала възможност на гемията да се укрие в далечината на морската шир, ако и дежурните полицейски лодки да я гонили до заранта.

След едно опасно няколкомесечно укриване в разни пристанища, баща ми се домъкнал до Света гора, гдето се крил около 2–3 месеца като руски калугер. Най-послед сполучил с една руска гемия да стигне до Цариград, в Екзархията. Там вече знаели както за заточаването му, така и за бягството му. След това Екзархията и консулството сполучили да го качат на един параход и така на 6 януари 1885 година баща ми стигнал във Варна. На пристанището коленичил и целунал българската земя и молитвено благодарил на бога за помощта му да добие свободата си. Животът му в затвора, революционната му дейност, бягството, са подробно описани от него и записани от мене и ръкописът бе предаден на софийското крушевско братство по тяхно искане за използване при издаването на историята на Крушево. Портретът на баща ми бе поставен в голям формат в братствения салон. Той личи и в двата албума, издадени от македонската организация.

И така, баща ми даде своя дан за черковното и политическото освобождение на родината си. С това ще се гордеят и децата, и внуците му.

---

[1] Крушево, наричано също Крушово, е град в Република Македония, на височина 1015 м и според сайта на общината днес има около 5000 жители, а през 1883 година е имал около 12000. В спомените са използвани и двете имена. ↑

[2] Мара Кондова е съпругата на политическия деятел от БРСДП и БКП (т.с.) Димитър Кондов, кмет на Варненската комуна (1919–

1921), убит през 1923 г. като един от организаторите на Септемврийското въстание. ↑

[3] Всъщност по това време Крушево се е смятало за град. ↑

[4] В спомените на поп Христо Илина е от с. Разтойца. ↑

[5] В оригинала е „кумити“. ↑

[6] Днес наричан Лесбос; Митилин или Митилини е главният му град. ↑

[7] Възможно е този период да е бил по-кратък (ако се анализират цитираните дати). ↑

II. БАЩА МИ СЪБИРА СЕМЕЙСТВОТО ВЪВ ВАРНЕНСКО

Още през м. януари 1885 г. баща ми бил назначен за енорийски свещеник в с. Николаевка, Варненско и веднага заел службата си. Селяните го посрещнали радушно и му дали възможност да се настани добре. Но неговата първа грижа била да доведе семейството си, което оставил в Крушево.

През изтеклите обаче 4 години в затвора и заточение в семейството настъпили големи промени. Майка ми, още след около 6 месеца от арестуването на баща ми, се удавила в река Черна^[1], когато перяла заедно с десетина други жени. Брат ми Петър след това заболял и починал, а брат ми Сотир, бебе сукалче, бил харизан на Кузман Тасев Попев от същото село, строител. Сестра ми Мария била взета за отглеждане от богати софийски жители — крушовци — Нешковци, а аз — от един цинцарин крушовец, терзия в Скопие, бездетен, с цел да ме осинови. Най-добре бил Сотир, а аз и сестра ми теглихме много. А бяхме и ние малки — сестра ми — десетина години, а аз около 7–8 години.

Още през лятото на 1885 г. баща ми, спестил вече нужните пари, отишъл в София, гдето крушевци го посрещнали и не оставили да спи в хотел и да се храни в гостилница. Намерил сестра ми и веднага разпоредил да изпратят и мене от Скопие в София. Той едва в София узнал за смъртта на майка ни и за нашата съдба. След 7-дневно пътуване с кираджийски^[2] кон и аз пристигнах в София и наскоро заедно с баща ми и сестра ми отпътувахме за с. Николаевка.

Още през есента сестра ми бе настанена във Варна на пансион да следва — във второ отделение, а аз останах да се уча в селското училище в първо отделение.

Брат ми Сотир, като много малък и харизан, бе оставен в Крушево при благодетеля си. Баща ми не се реши да го вземе, защото като вдовец не би могъл да го отгледа.

Излишно е да описвам живота ни в село, но той не беше лек без къщовница, без майка. Имахме един слуга, който вършеше много работа. Селяните бяха много добри и гостоприемни и най-малко 2–3 пъти в седмицата гостувахме у тях. Баща ми беше строг, но добър, грижлив баща, обичаше ни, но и ме потупваше, когато правех неппростими грешки, защото според него боят бил излязъл от рая и децата трябвало да се обичат повече със сърце, а не с лице!

Първото или второ следващо лято се случи със сестра ми едно нещастие. Момчета и момичета играехме в двора, бяхме купили евзи^[3] от бакалина, които се употребяваха тогава за подпалване на барута на евзелийките-пушки. Слагехме ги на камък и за обща радост ги пукахме с друг камък. Сестра ми се бе навела, както и всички деца, да гледа и когато три евзи пукнаха едновременно, една искра влезе в околото ѝ. Баща ми отсъстваше в друго село и като се завърна вечерта, веднага нае кола и отпътува за Варна, заведе сестра ми в болница, гдето тя стоя доста време, но се завърна, за наше съжаление, само с едно око — удареното бе изтекло.

През едно от близките лета, около 1887 или 1888 г., дойде ни на гости от Македония чичо ни Атанас, който беше много благ, добродушен и през есента се завърна. Както той, така и баща ми, жадуваха за това свиждание. На следната година дойде братовчедка ми Мара, лелината ми дъщеря (на леля ми Петра). Баща ми беше я поискал, за да я отгледа, тъй като майка ѝ беше починала. След като аз завърших IV отделение в село, бях изпратен във Варна в гимназията, а домакинстването в село остана на Мара. През лятната ваканция завръщяхме се в село, също и през другите годишни ваканции и тогава домакинството се водеше от сестра ми, при помощта на Мара.

Сестра ми завърши гимназията и стана учителка в с. Козлуджа (днес Суворово). Следната година се премести в нашето село учителка и пое и домакинството при баща ми. Тя беше отлична учителка и служеше за пример на цялата учителска колегия. Наскоро се ожени за колежата си Атанас Георгиев Драганов от същото село, чорбаджийски син и много добър като човек и като учител. Няколко години учителстваха заедно и живееха при баща ми. Аз, като завърших V клас, се поболях и за отпочиване станах учител в Николаевка преди сестра ми да се премести. Следната година продължих следването си докато

завърших гимназиалното си образование. Тогава гимназиалният курс беше 7 години и се завършваше с матура.

Баща ми желаше да ми даде висше образование, но средствата му не стигаха, та трябваше да учителствам една година в с. Чатма^[4], за да спестя пари поне за едногодишно следване. Следната година отидох в София и станах студент по правото. Мечтаех за свободна професия, а не за чиновничество, както и за възможност да се занимавам с обществена работа. Тогава и животът в столицата беше евтин и аз прекарвах с около 30–40 лева месечно. Икономисвах разноските по ваканциите (коледни, великденски, семестриални, летни), които прекарвах в село. Понеже семейството на сестра ми живееше при баща ми, който издържаше цялото домакинство, сестра ми даваше за моята издръжка по около 20 лева месечно на баща ми, а останалото отпускаше той. Така през 1902 година завърших курса и постъпих на стаж във Варненския окръжен съд.

След 6 месеца безплатно стажуване постъпих войник в Школата за запасни офицери в Княжево. След 6 месеца всички школници бяха изпратени по полковете с голяма бързина, тъй като отношенията на България с Румъния бяха обтегнати до война, поради убийството на един румънски майор, приписвано на българин. Аз бях изпратен в 8-ми приморски полк като подофицер (всички школници бяха такива) и след месец служба бях уволнен като подпоручик. Радостта на баща ми, като ме видя във формата на офицер, беше голяма, радваше се и сестра ми, но радостта им беше още по-голяма, защото бях завършил правните науки и щях да стана адвокат или съдия.

Стажът беше 2 години и за да го завърша, бях назначен за кандидат, вече с 80 лева месечна заплата, при Пловдивския окръжен съд. През 1905 г. завърших стажа и предстоеше да бъда назначен вече за регулярен член при някой окръжен съд или да напусна съдийската кариера и да стана адвокат. При това съдийстване бях приготвил и издадох един сборник^[5] на касационни решения по Закона за задълженията и договорите. Това беше първият в страната такъв сборник и се посрещна в съдийските и адвокатските среди с небивал интерес. Законът беше зает от чужди законодателства, имаше няколко закона наши за домашни и крепостни актове, по тълкуванията на които се повдигаха много спорове. За касационната практика беше необходимост за съдебните деятели. В моя сборник материята беше

добре разработена и рецензиите от професори и висши съдии и адвокати бяха чудесни, поради което книжката се разпродаде в кратко време. Министерството на правосъдието и банките още в първите дни откупиха $\frac{3}{4}$ от изданието, а останалата $\frac{1}{4}$ не стигаше за колегите адвокати. Аз набързо се опаричих и добих кураж да заловя адвокатската професия.

---

[1] „Църна“ в спомените на поп Христо. ↑

[2] От „кирадгия“ (тур.) — превозвач на чужди стоки. ↑

[3] Евза (тур.) — капсула. ↑

[4] Днес с. Левски, община Суворово. ↑

[5] Решения на Върховния касационен съд, Пловдив, печатница „Съгласие“, 1905, IV, 132, IV, 72 с. (цит. по Алманах на ВИНС „Д. Благоев“ Варна, 1972, с. 176. ↑

III. ПЪРВИ СТЪПКИ В ПРОФЕСИЯТА, ЖЕНИТБА

На власт по това време бяха стамболовистите, министър на правосъдието — адвокатът от Велико Търново Стайков. Един ден ме повика председателят на съда и ми съобщи, че министърът ме вика за лична среща в министерството. Веднага заминах и на следния ден му се представих. Поканата беше, за да ме похвали за сборника и да ми предложи съдийско място, където бих пожелал. Той беше се постарал да събере сведения и от професорите ми и знаеше за моята работа през студентството, които по-горе пропуснах да отбележа.

Тогава и най-скромните работи се ценяха много, защото не беше лесно да се направят. Аз бях напечатал като студент доста работи, но се ценяха от професорите следните:

1. *„Здружаванията във Варн. околия“*^[1] — Списание на бълг. [...] д-во, год. VI-1902, кн. 2, стр. 179–217. Предмет на статията бяха новосъздаваните спестовни дружества в селата.

2. *„Един отживял институт от областта на вещното право (право на посаждения върху чужда земя)“* — Списание на юридическото д-во, год. I, кн. 9, 1901 г., стр. 436–442.

3. *„Зидарските здружавания“* — Списание „Общо дело“, год. II, 1902 г., кн. 21, стр. 311–317.

4. *„Задругите у главанаците“* — Списание на Българското икономическо д-во, год. IV — 1900 г., кн. 8, стр. 598–624.

5. *„Юридически и други обичаи и песни в с. Николаевка и околните села“* — Сборник „Народни умотворения“, изд. на Книж. д-во, год. XX — 1904, материали, стр. 1–34.

Министърът беше узнал от професора ми още, че при завършването на курса (тогава беше 4 години), ме бяха поканили за асистент в университета, но аз предпочетох съдебната практика, имайки намерение да се заловя с адвокатство.

Ласкавата покана на министъра ме озадачи: дали да не отида във Варна като съдия за 1–2 години и след това да стана адвокат. На

колебанията ми се тури край чрез ненадейно уволнение по заповед на цар Фердинанд, защото на току-що завършения конгрес на правниците, в който взех участие, бях подписал телеграма до царя за лошото управление на властващата тогава партия. Бунтарският дух на дедите още бушуваше у децата им и не ги оставаше за спокойна работа.

И така, през лятото на 1905 г., вместо да си дам оставката, бидох уволнен и веднага заминах за Козлуджа (сега Суворово), гдето започнах в мировото съдилище адвокатската си кариера. Скоро се убедих, че съм сторил добре: за кратко време направих голям успех и спечелих клиентелата на околните, добре познати села, между които бяха и Николаевка, Козлуджа и др. Скоро започнах да отивам във Варна по апелативни и касационни дела, пък и по първостепенни. Следната 1906 г. вече си бях извоювал по размер на работата и по нейното качество видно място пред варненските колеги и съдии.

През същата година се ожених за Елена Кирова Попова, варненка, но по произход от Козлуджа, завършила варненската гимназия, 22-годишна, хубава и много умна мома, която живееше с майка си, вдовица, в бащина къща на ул. Ниш. След едно хубаво сватбено пътешествие до Букурещ, установих се да живея във Варна, без да напускам Козлуджа. Приходите ми бяха презадоволителни и още следващата година се загрижих за собствена къща. Жена ми имаше наследствени пари, с които се купи празното място на ъгъла на ул. Ниш и ул. Търново, а през следната 1908 г. върху същото направих с мои и нейни средства хубава къща, в която се пренесох.

Първото ми дете, Божидар, родено през 1907 г., се помина през 1908 г., а през 1909 г. се роди дъщеря ми Люба. През 1913 г. се роди син ми Владимир — на 13 март стар стил през нощта, когато падна Одрин. Фатална дата и събитие за нещастния ми син!

През лятото на съдебната ваканция^[2] отидох с жена си и дъщеря си Люба в Париж с намерение да остана една година на специализация по гражданско и търговско право. Жена ми щеше да се върне с племенника си Борис Лазаров, студент в същия град. След едно престояване от около един месец, трябваше да се завърнем в България поради слуховете за война. На връщане се спряхме в Италия и Швейцария.

До есента на 1912 г. животът в семейството ми протече нормално и нищо особено за отбелязване не се случи. През есента се обяви Балканската война против Турция за освобождението на Македония. Аз участвах като взводен командир в 8-ми приморски полк и в боя при с. Колиби бях ранен 2 пъти, върнах се в болницата и след няколкомесечно лекуване оздравях, но с инвалидност 30%.

Пропуснах да отбележа по-горе за важни събития в живота ми през периода 1908–1912 година. Споменах в началото, че брат ми Сотир остана в Крушево като осиновено чадо на Кузман Тасев Попев, който се преместил в България да работи. Той беше строител, добър майстор. Сотир следвал до 4–5 клас в гимназията, а след това бил изпратен във французкия пансион в Солун, където изучил френски език. Когато аз бях студент, не помня точно коя година, един ден ме срещна познат македонец и ме изненада с новината, че Сотир бил в София, ученик в гимназията. Още същия ден го намерих. Взаимната ни радост беше голяма, макар и да не се познавахме. Той живееше у роднини на осиновителя си. Аз завърших университетското си образование, а той — гимназиалното си; аз се завърнах във Варна, а той замина за Лайпциг, където в 3 години също завърши правните науки и се пресели с осиновителя си във Варна.

Още същата година стана лектор по немски език в Търговското училище и кандидат при Окръжния съд, а после и в съда в Провадия. След като завърши стажа си, започна да адвокатства в Провадия, Ново село и във Варна.

---

[1] Тук и по-надолу в оригинала се използва „здружавания“. ↑

[2] На 1912 г. ↑

IV. ВОЙНИТЕ, СТЪПКИ В ПОЛИТИКАТА

През 1908 г. дойде на власт Демократическата партия, начело с водача ѝ Ал. Малинов. Аз се числях в с. [...] и бях кандидатиран за народен представител във Варненска околия, но партията загуби избора. Помолен бях за една година да заема председателското място в постоянната окръжна комисия и избран бях за такъв. След една година се оттеглих и заедно вече с брат ми Сотир започнахме обща адвокатска работа във Варна.

Както вече казах, до 1912 г. животът протече нормално. Доходите ни бяха добри, пък и евтиния беше голяма. През същата година Сотир се ожени за Невянка Райчева, сливненка, но живуща във Варна.

Като се сключи мир през 1913 г., ние със Сотир продължихме нашата адвокатска работа. И той имаше солидна подготовка като правник, та скоро в града спечелихме добро име. Така продължихме до първата европейска война, през която и двамата бяхме мобилизирани в Македонската дивизия, в 2-ри македонски полк, аз като капитан, а той като войник — неслужил. Той имаше вече 2 деца — Велка и Веско. През 1918 г. войната завърши и ние се завърнахме, но Сотир заболя от грип и през 1919 г. се помина. Осиновителят му вече беше починал.

Пропуснах да отбележа срещата на Сотир с баща ми. Тя стана още когато Сотир дойде във Варна и беше за баща ми много радостна, но за Сотир — доста обикновена, защото той знаеше за свой баща осиновителя си, а същинския си баща не помнеше и на него не дължеше отглеждането си. Установи се обаче скоро сърдечна връзка между двамата. Тогава стана и срещата със сестра ми Мария, която много плака от радост. Сотир след това често гостуваше заедно с мене в село при баща ми.

След смъртта на Сотир аз поех да подпомагам семейството му, тъй като последното нямаше почти никакви средства, освен ½ наем от една къща на ул. Ниш, която бяхме купили братски. Но наемът тогава беше нищожен.

През 1919 г. се роди син ми Христо, а през 1920 г. почина след 4–5 дневно боледуване от двойна пневмония майка му Еленка и аз останах вдовец с 3 невръстни деца. Цели 3 години прекарах с прислужници, които ме обираха и лошо се държаха с децата ми. Налагаше се да се ожена, бях още млад и децата имаха нужда от втора майка. Но съпруга за вдовец с 3 невръстни деца мъчно се намираще — тя трябваше да бъде добра майка, домакиня и да е съгласна да нямаме природени деца.

През 1921 г. се свика в София Църковно-народен събор. Аз имах честта да бъда избран за представител в този събор от Варненската градска административна околия. Съборът се занимава главно с екзарх. устав. Бях член в съдебната комисия.

До 1923 г. нищо особено не се случи: адвокатската ми работа вървеше много успешно, обаче семейните ми работи не вървяха добре. Трябваше вече да се ожена. В същото положение беше и Сотировата вдовица — с 2 малки деца, при това и без сигурни средства. Сестра ми и съпругът ѝ и братът на покойната ми жена дадоха идеята да взема братовата си вдовица, която беше много порядъчна домакиня и много близка на децата ми. Кръвно родство не ни свързваше, но имаше църковно запрещение. Близките роднини на братовата жена — Ив. Гюлмезов, директор на Девическата гимназия и др. подеха същата идея и се помъчиха да уредят този въпрос. Моето и на братовата вдовица съгласие беше налице и аз уредих въпроса с посредството на наши висши духовници в София и при съдействието на председателя на Върховния касационен съд Каранджулов. През лятото на същата година се оженихме и събрахме децата си в моя дом. За да се избегнат някои неприятности от професионален и обществен характер, взех благоприятното мнение на нашите във Варна съдии и видни колеги адвокати, също и мнението на видни общественици^[1].

Резултатите от този брак са налице — добро отглеждане на моите и братовите деца и добър съпружески живот. И в обществото бракът се посрещна добре, което личи и от факта, че през 1927 г. бях избран за кмет на града.

---

[1] Според дъщеря му Люба обаче, за този брак варненският владика Симеон им е наложил църковно наказание. ↑

V. КМЕТ НА ВАРНА. НАРОДЕН СЪД. ИЗСЕЛВАНЕ

До същата 1927 г. нищо особено за отбелязване в живота ми няма. На власт беше Демократическият сговор, в който участваше и Демократическата партия, начело с Андрея Ляпчев, с който ме свързваше старо добро познанство. Той и варненски приятели ми дадоха идеята да стана кмет на града и през 1927 г. бях избран за такъв. Кметувах три години и нещо и проявих завидна дейност за уредбата на града ни и неговото благоустрояване. През 1930 г. условията се измениха и аз се оттеглих и захванах наново да адвокатствувам. През същата година бях поканен от Академичния съвет на Висшето търговско училище в града за лектор^[1] по гражданско и търговско право, което продължи до края на 1935 г., когато се отказах, защото според една нова наредба не ще можех да упражнявам и адвокатската си професия.

Пропуснах по-горе да отбележа едно важно събитие в живота ми — участието ми във Великия македонски събор, който се състоя в София веднага след примирието при първата европейска война. Бях делегат от Варна на ведно с около 20 варненци — македонци (Мирчев, Кицев, Воденичаров и др.). Съборът ми направи голяма чест да ме избере за председател, изпълнението на която длъжност се оцени от меродавни среди като блестящо. При приключването на заседанията съборът ме изпрати с овация и с публични благодарности. А в него участваше елитът на македонската емиграция — военни, съдии, адвокати, учители, дипломати, търговци, занаятчии, разни общественици. Издаваният на френски от Министерството на външните работи вестник „Еко де Бюлгари“ отбеляза, че съборът е бил ръководен по един великолепен начин („манифик“).

В тоя събор изпълних един дълг към родината си, която в това време вече беше попаднала под ново робство — гръцко и сръбско. Конгресът се занимаваше с въпроса за онова, което следваше да се предприеме пред предстоящата конференция в Париж за сключване на

мир. Съборът ми създаде големи връзки с много общественици, но аз не можах да ги използвам в моята обществена дейност поради един мой природен недостатък — голяма стеснителност и мисълта ми, че всички ме надминават във всичко и аз не съм готов да се приравня с тях.

Връщам се на редовния мой живот, след като се отделих от висшето училище — 1935 г. До втората европейска война няма нищо за отбелязване. Но трябва да отбележа още нещо от кметуването ми. Поех управлението през пролетта с голяма амбиция да се проявя с умна и усилена деятелност. Но за това ми трябваше да обиколя някои модерни държави и да видя с очи как там се работи. За това, след лятото отпътувах за Австрия, Унгария, Чехия и Германия. Това, що видях там, използвах в своята работа за Варна. Пътувах на свои разноски, бях посрещан и изпращан от кметовете на посещаваните градове много добре и имах пълна възможност да се запозная със съвременната уредба на големите градове.

За помощник-кметове бяха избрани — Д. Нейков, бивш пълномощен министър в Полша — от Демократическата партия, Цонко Ханджиев — от Демократическия сговор и Георги Димитров — от Демократическата партия, с която Демократическият сговор бе в коалиция за управлението на общината. Болшинството имаше 16 съветници, опозицията — 14, от които 10 бяха комунисти и земеделци.

Обяви се втората европейска война — Германия, Австрия, Италия, Япония против Франция, Англия, а после СССР и Америка. Аз бях вече стар и не бях мобилизиран. Дойде и краят на войната през 1944 г., когато навлязоха в България руските войски. Последва заемането на властта от болшевиките, със съдействие на земеделци и др., които образуваха „Отечествен фронт“. Започна арестуване на политически лица от старите управления, създаде се „Народен съд“ от лица, посочени от комунистическата организация.

На 29 септември същата година бях арестуван и аз като бивш кмет, ведно с председателя на съда В. Ангелов, бившия кмет Петър Стоянов и др. и на 30-ти през нощта бяхме отведени — цял омнибус пълен — в затвора. Но на 2 октомври ни освободиха по някакво нареждане от централното управление, според което лица от стария режим, които имат само вината да са идейни съмишленици на стария режим, не се задържат. Обаче после последва противно нареждане и на

11 декември същата година наново бях арестуван и отведен в затвора. След едно инквизиторско разпитване от следователя Преславски заболях тежко и на 31 същия месец бях изведен от затвора и поставен под домашен арест за лекуване. На 12 февруари 1945 г., вече оздравял, арестуван бях наново и след нова инквизиция, като ми взеха нужните за осъждане показания в участъка от същия инквизитор, изпратен бях в затвора. На 12 март бях изправен пред втория състав на „Народния съд“, който беше по-снизходителен от първия, тъй като осъди на смърт само 2–3 души, а първият — около 70 души. Аз бях осъден на 2 години строг тъмничен затвор, ½ милион лева глоба и ¼ от имота конфискация.

На 14 декември 1945 г. бях помилван заедно с всички други старци. Лишен бях и от права за 7 години, поради което изгубих правото да упражнявам адвокатската си професия.

През същата година, когато бях в затвора, Люба се ожени за Моис^[2], който заедно с Владимир положи много грижи за сравнително меката присъда и за помилването ми, за което му много благодаря. Владимир беше моят адвокат пред съда и изнесе бляскава защита.

Трябва да отбележа, че между обвиненията против мене изнесено бе и едно от народно-български характер: че по случай завземането на Македония от българската армия през последната европейска война написал съм една възторжена статийка във „Варненска поща“ и това бе сметнато от обвинението за крайно шовинистична проява. Тогавашният политически курс беше „братство със сърбите“, които имаха голямата част от Македония и която българската войска я върна. Същият курс бе възприет и спрямо Гърция за Тракия. Тенденцията у нас беше тогава, че Македония не е българска страна и македонците не са българи, а аз бях писал обратното, което исторически е напълно вярно. В съда обясних и потвърдих това, което се сметна за голям грях и голяма дързост.

Пропуснах да отбележа, че Владимир беше вече оженен за Стефанка Ив. Шотова и когато аз излизах от затвора, беше в родилния дом за Николайчо^[3].

Настъпиха по-спокойни за работа времена, през които по закони се правеха радикални реформи. Аз помагах на Владимир в адвокатската му работа... Но на 1 август 1949 г. бидох от милицията изселен в с. Бдинци, Провадийска околия. Преди това изместен бях от

апартамента ми в килерите на тавана, а оттам след това — в чужда къща — у А. Моканов на бул. Сливница и оттам — в Бдинци. На 3 август пристигна и Владимир в същото село със семейството си, тоже изселен. Той беше вече бил в лагер, където кръвното му налягане станало застрашително.

През 1950 г. есента се преселих доброволно в с. Победа, Добричка околия, където и днес — 1953 г., месец юли пиша тези бележки. Владимир бе назначен за чиновник в с. Генерал Тошево и почина на 22 юни 1952 г.

Накрая ще отбележа разните отличия, които съм получил.

1. Военни — по случай участието ми във войните. За през Балканската — за храброст, после и възпоменателен медал на червена лента; такъв получих и за през първата европейска война.

2. На 15 януари 1930 г. бях приет за почетен член на Варненското черноморско колоездачно дружество.

3. На 11 юни 1930 г. ми се съобщи, че полско-българското дружество в София ме провъзгласило за дописен член на същото.

4. Благодарствено писмо от Висшето търговско училище — Варна за моята лекторска в същото училище деятелност — писмо № 1714 от 11.XI.1935 г.

5. Свидетелство на Червения кръст № 14.109 — почетен знак.

Днес, 1 август 1953 г., приключвам тези кратки животописни бележки с увереността, че внуците ми — мои и тези на брат ми и сестра ми, като ги четат, не ще имат причина да се срамуват от дедите си.

---

[1] В Алманаха на ВИНС „Д. Благоев“ — Варна „Животописни и книгописни сведения за преподавателите 1921 — 1971г.“, Варна, 1972, на стр. 176 е отбелязано, че Попов, Никола Христов е бил частен доцент по гражданско и търговско право през периода 1932–1935 г. Там е даден и списък от 6 негови публикации, които се припокриват с незначителни разлики с посочените по-горе в гл. III. ↑

[2] Моис Аврам Ескенази (1908–1990), варненски адвокат. ↑

[3] Николай Попов, р. 1945 г. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.